

4. Женере Ж. Введение в экономику: [учебное пособие] / Ж. Женере. – М.: Анор, 1995. – 192, [1] с.
5. Кейнс Дж. Общая теория занятости, процента и денег / Кейнс Дж. – М.: ИНФРА-М, 1993. – 371 с.
6. Антикризисное управление: [учебное пособие] / Под ред. Э.М. Короткова. – М.: ИНФРА-М, 2002. – 432 с.
7. Антикризисное управление и реструктуризация предприятий в РФ / А.Н. Дондуков, Г.Б. Юн, Т.Ф. Рябова. – М.: Издательский дом "Грааль", 2001. – 464, [1] с.
8. Зуб А.Т. Антикризисное управление: [учебное пособие для студентов ВУЗов] / Зуб А.Т. – М.: Аспект Пресс, 2006. – 319, [1] с.
9. Салыга С.Я. Отдельные проблемы антикризисного управления предприятиями / Салыга С.Я., Орехов С.А., Медведев С.Ю. – М.: Диалог-МГУ, 2000. – 149 с.
10. Чернявський А. Д. Антикризове управління підприємством: [Навч. посіб.] / А. Д. Чернявський— К.: МАУП, 2006. — 256, [1] с.
11. Броило Е.В. Управление экономической устойчивостью организаций сферы предпринимательства в условиях кризиса [текст] / Е.В. Броило // «Корпоративное управление и инновационное развитие экономики Севера» Вестник Научно-исследовательского центра корпоративного права, управления и венчурного инвестирования Сыктывкарского государственного университета – 2009. - № 1 - С. 19-42.

Аннотация. В статье автор доказывает, что необходим механизм прогнозирования и быстрого реагирования на событие «наступление кризиса», который будет способствовать стойкому функционированию предпринимательских структур в период кризиса. В статье приводятся основные принципы построения такого механизма.

Ключевые слова: антикризисные методы управления, прогнозирование, кризисные явления.

Summary. In the article an author proves that the mechanism of prognostication and rapid reacting is needed on an event «offensive of krizisna», which will be instrumental in the proof functioning of enterprise structures in the period of krizisna. Basic principles over of postoeniya of such mechanism are brought in the article.

Keywords: anti-recessionary management methods, forecasting, the crisis phenomena.

*Рецензент д.е.н., професор ХДТУБА Іванілов О.С.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Якименко Н.В.*

УДК 658.589

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ „УПРАВЛІНСЬКА ІННОВАЦІЯ”

Мушнікова С.А., ст. викладач (НМетАУ)

На підставі аналізу існуючих підходів до визначення понять “управління” та “інновація” в дослідженні пропонується авторське бачення трактовки “управлінська інновація”. Обґрунтована необхідність впровадження управлінської інновації в умовах функціонування промислового підприємства.

Ключові слова: управління, менеджмент, інновація, інноваційний менеджмент, управлінська інновація.

Постановка проблеми. В умовах мікрорівнів. Україна, як постіндустріальна глобалізації економічних процесів, які держава, знаходиться на шляху перебудовування відбуваються в світовій спільноті, особливої теми політичних, суспільних, економічних, виробничих набувають процеси підвищення та ін. відносин. Тому етапи покращення рівня конкурентоспроможності як макро-, мезо- так і життєдіяльності змінюються їх погіршенням, що

викликає так звані процеси нормального функціонування, функціонування в кризових умовах та після кризового функціонування. Ці явища перш за все відбиваються в макроекономічних показниках держави [22]. Рівень ВВП за останні вісім років змінювався: в бік збільшення с 2002 року с 5,2% на рік до 12,1% в 2004 році; з 2005 року по 2008 рік спостерігалось поступове зниження рівня з 3,0% до 2,3%; в 2009 році рівень показника досяг -14,8%; в 2010 році він досяг рівня 4,2%. Зміна споживчих цін змінювалась також в бік збільшення з 10,3% в 2005 році до 22,3% в 2008 році, але в подальшому спостерігається зниження цього показника до 12,3% в 2009 році і 9,1% в 2010 році.

Провідна роль в цих процесах відводиться реальному сектору економіки, насамперед, промисловим підприємствам, які займають в створенні ВВП майже третину (до 28%). Тому підвищення рівня життєдієвості промислових підприємств повинно стати основною задачею як загальнодержавних органів влади, так і керівництва самих суб'єктів господарювання. Одним з основних напрямків підвищення конкурентоспроможності промислових підприємств та продукції (робіт, послуг), які вони пропонують ринку, є впровадження інновацій. Наряду із новітніми технологіями, продуктами необхідне також новітній рівень управління, тобто впровадження управлінських інновацій.

Якщо питанню інновацій та інноваційного розвитку промислових підприємств приділена увага багатьох як закордонних так і вітчизняних вчених та практиків, то питання управлінської інновації є недостатньо вивченим та обгрунтованим в вітчизняній практиці діяльності суб'єктів господарювання.

Аналіз сучасних публікацій. Питаннями управління і менеджменту займалися провідні науковці А.І. Орлов [1], В. Зігерт та Л. Ланг [2], Ж.В. Прокоф'єва [3], А. Козловський [4], А. І. Афонічкін [5], Майкл Х. Мескон, Майкл Альберт, Франклін Хедоури [6] та ін. Теоретичним аспектам понять “інновація”, “інноваційний процес”, “інноваційний менеджмент” були присвячені праці Й. Шумпетера [7], Бран Твісса [8], Б. Санто [9], М. Хучека [10], Антонюк Л.Л., Поручник А.М., Савчук В.С. [11]. Але таке поєднання складових в поняття як “управлінська інновація” на сьогодні не вивчено в вітчизняній практиці та потребує обгрунтування науково-практичного аспекту. Саме використання управлінської інновації дозволить скласти необхідні умови для впровадження інновацій інших видів та являються основою для організації інноваційного процесу на промисловому підприємстві.

Метою даного дослідження є проведення аналізу сучасних теоретичних підходів щодо

визначення сутності поняття «управлінська інновація» в рамках удосконалення сучасного теоретичного забезпечення впровадження управлінських нововведень на промисловому підприємстві.

Виклад основного матеріалу. Термін “управління” по своїй суті є аналогом терміна “менеджмент”, це його синонім, однак дефініція цього терміна звичайно розглядається не повною мірою. Термін “управління” набагато ширше, оскільки застосовується до різних видів і сфер людської діяльності (управління автомобілем, управління державою), до органів влади. Термін “управління” означає сукупність скоординованих заходів, спрямованих на досягнення поставлених цілей [1]. В. Зігерт та Л. Ланг дають таке визначення: “Управління – це таке керівництво людьми і таке використання засобів, що дозволяє виконувати поставлені задачі гуманним, економічним і раціональним шляхом” [2]. До цього треба додати, що цілеполягання, тобто вибір цілей і формулювання задач, також відноситься до управління. Більш того, цілеполягання – один з основних обов'язків менеджерів, особливо перших керівників. Управління – це розумова праця, у результаті якої здійснюється процес управління. Коротко говорячи, процес управління – це безперервне здійснення послідовних дій від прогнозу майбутньої діяльності, постановки мети і розробки способів її досягнення до аналізу її фактичного результату [3]. Процес управління – це процес вироблення і забезпечення виконання підлеглими прийнятих керівником управлінських рішень [4].

Термін “менеджмент” застосуємо лише стосовно управління соціально-економічними процесами на рівні організації (фірми, підприємства). Менеджмент розуміється як вид трудової діяльності. У спрощеному розумінні менеджмент — це самостійний вид професійної діяльності, спрямованої на досягнення визначених цілей шляхом раціонального використання матеріальних і трудових ресурсів, застосування принципів, функцій, методів і механізму економічного управління в практиці роботи організації (підприємств, фірм) в умовах ринкової економіки [5].

Американська школа підготовки менеджерів, яка стала класичною на етапі розвитку ринкових відносин на пострадянському просторі, трактує поняття “менеджмент” у декількох аспектах (рис.1) [6].

Тобто, можна зробити висновки: термін “менеджмент” має більш вузьке застосування ніж “управління”; менеджмент розуміється як вид трудової діяльності і використовується лише стосовно управління соціально-економічних процесів на рівні бізнес-одиниць; нарівні з управлінням соціально-економічних процесів,

менеджмент представляє собою область людських знань та умінь; як і менеджмент так і управління повинно розглядатися на підставі системного підходу та мати підсистему яка управляє

(управляюча підсистема чи суб'єкт управління) та підсистему якою управляють (управляема підсистема або об'єкт управління).

Рисунок 1 - Аспекти визначення менеджменту

“Інновація” як поняття вперше з’явилося в роботах культурологів ще в ХІХст. і означало введення певних елементів однієї культури в іншу. Термін “інноваційний процес”, “нові комбінації”, “нововведення” вперше були використані Й. Шумпетером [7]. Вчені, які займаються питаннями “інновації”, “інноваційного процесу”, “інноваційного менеджменту” характеризують інновації залежно від об’єкта та предмета свого дослідження. Наприклад, Бран Твісс [8] визначає інновацію як процес, у якому винахід або ідея набувають економічного змісту. Угорський вчений Б. Санто [9] вважає, що інновація – це такий суспільний техніко-економічний процес, який через практичне використання ідей і винаходів приводить до створення кращих за своїми властивостями виробів та технологій; і якщо інновація орієнтована на економічну користь, прибуток, то поява її на ринку може принести додатковий дохід. Польський економіст М. Хучек характеризує інновацію в трьох напрямках: функціональному, атрибутивному, предметному [10]. За функціонального підходу акцент роблять на інновації як процесі свідомого здійснення змін у техніці, технології, організації праці. За атрибутивного – інновації розглядаються як одна з можливих реакцій підприємства на суспільні потреби. Предметний підхід стосується цілої сукупності виробів, процедур і методів, що характеризуються певними рисами. Інновація при цьому полягає в упровадженні нових видів інструментів або нових принципів користування інструментом, нової сировини чи матеріалу або в новій дії.

Й. Шумпетер характеризував інновацію як нову науково-організаційну комбінацію виробничих чинників, мотивованих підприємництвом. Їх здійснює підприємець, що “спрямовує засоби виробництва в нове русло” і завдяки цьому отримує підприємницький

прибуток. У поняття “інновація” автор вкладав широкий зміст та ідентифікував такі її види [7]: виготовлення нового...блага...; упровадження нового методу виробництва; освоєння нового ринку збуту; отримання нового джерела сировини або напівфабрикатів...; проведення відповідної реорганізації, наприклад, забезпечення монопольного положення.

Отже, залежно від об’єкта і предмета дослідження інновації можна розглядати [11]: як зміни (Й.Шумпетер, Ю. Яковець та інш.); як процес (Д. Тідд, Д. Бессант, К. Павітт, Б. Твісс; вітчизняні вчені І. Школа, О.Лапко, Д. Черваньов, Л. Рейкова та інш.); як результат (Х. Рігс, В. Хіпель, Р. Фатхутдінов, С. Покропивний).

Крім того, можна виділити два підходи до визначення інновацій: вузький і широкий. Згідно з першим інновація ототожнюється з новою технікою, технологією, промисловим виробництвом (Б. Твісс, Б. Санто, Ю. Яковець, Х. Рігс, В. Хіпель). У широкому розумінні інновації розглядаються як прибуткове використання ідей, винаходів у вигляді нових продуктів, послуг, організаційно-технічних і соціально-економічних рішень виробничого, фінансового, комерційного характеру. Тобто ця категорія властива інтелектуальній та виробничій практиці людини і являє собою діяльність, у процесі якої: формуються явища і нові продукти, послуги, які комерціалізуються в господарську діяльність; удосконалюються вже створені людиною об’єкти матеріальної сфери; розробляються методи, засоби, форми організаційного, економічного, соціального та юридичного характеру.

Прихильниками цього напряму є М. Портер, П. Друкер, Д. Тідд, Д. Бессант, К. Павітт, Ю. Морозов та ін.

Аналіз різних визначень інновації дає змогу зробити висновок, що специфічний зміст цієї

категорії становлять зміни. Тому інновації можна трактувати в трьох аспектах [11]:

1) інновація в широкому розумінні – будь-яка зміна, що підвищує конкурентоспроможність суб'єкта господарювання;

2) інновація в вузькому значенні – як процес трансформації наукових досягнень у виробництво;

3) інновація, яка впроваджена в господарську практику.

Автор надає своє бачення поняттю “інновації”: інновація – це нове явище, новаторство або будь-яка зміна, яка вноситься

об'єктом господарювання у власну діяльність із метою підвищення своєї конкурентоспроможності, як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку [11].

Основними складовими поняття “управлінська інновація” є такі як “управління” та “інновація”. Якщо визначитися з основними складовими поняття, можливо визначитися із основним формулюванням “управлінська інновація”. Для уточнення поняття “управлінська інновація” надамо критичний аналіз існуючих в практиці інноваційного менеджменту визначень управлінської інновації (таблиця).

Таблиця

Визначення сутності поняття „управлінська інновація” в сучасних наукових школах

Автор 1	Визначення 2	Недоліки 3
Е. М. Коротков [12]	Управлінські інновації — це успішні нововведення в сфері управлінської діяльності. Управлінська діяльність багатогранна і проявляється в: - прийнятті управлінських рішень; - реалізації повноважень; - економічної діяльності; - організаційної діяльності; - соціально-психологічної діяльності.	У самому визначенні не відображаються напрямки управлінської діяльності суб'єкта господарювання, що приводить до вузькості судження.
А. І. Пригожин [13]	Управлінський прибуток як результат (у тому числі й економічний) ефективної управлінської діяльності не тільки за рахунок введення нової системи бухгалтерії або фінансового менеджменту, але і за рахунок управлінських нововведень.	Виділяє результат від впровадження управлінської інновації, не розглядаючи її конкретного поняття.
А. Б. Титов [14]	Управлінські інновації — це нові форми і методи роботи, використовувани апаратом управління.	Занадто звужує зміст даного виду інновацій.
Ю. А. Ушанов [15]	Управлінські інновації є будь-яке організаційне рішення, система, процедура або метод управління, що істотно відрізняються від сформованої практики і вперше використовувани в даній організації.	Необхідно відзначити, що дане визначення відноситься лише до внутріорганізаційних нововведень і ніяк не зачіпає розвиток управлінських інновацій на макrorівні: створення, їх розподіл і використання.
Е. Т. Гребнев [16]	Під управлінським нововведенням розуміється будь-яка цілеспрямована зміна технології управління, орієнтована на заміну існуючого механізму управління або його елементів з метою прискорення, полегшення або поліпшення виконання поставлених задач.	У цьому визначенні управлінська інновація пов'язується з поняттям управлінська технологія (технологія управління), тобто маються на увазі не нові управлінські технології, а нові управлінські процеси, або технологія управлінських процесів.
П. І. Ваганов [17]	Управлінські інновації (нововведення) — цілеспрямована зміна складу функцій, організаційних структур, технології й організації процесу управління, методів роботи системи управління, орієнтовані на заміну елементів системи управління або системи управління в цілому, з метою прискорення або поліпшення рішення поставлених перед підприємством задач на основі виявлення закономірностей і факторів розвитку інноваційних процесів на всіх стадіях життєвого циклу підприємства, технологій і підприємства в цілому. Управлінські інновації реалізуються в трьох основних формах адаптаційних механізмів — структурної, адміністративної й інформаційної — і спрямовані на розробку відповідних управлінських впливів.	Складне визначення поняття

Продовження табл.

1	2	3
A. I. Субетто [18]	Новий тип менеджменту — креативний, що активно використовує технологію творчості, механізми якого орієнтовані на високу динаміку ринкової кон'юнктури, що визначає новаторство підприємництва в напрямках креатизації всіх сфер діяльності фірми: підтримки постійного припливу нових ідей, пропозицій, винаходів, прискорення ринкової реалізації нововведень, пошуку нових форм господарювання.	Управлінську інновацію ототожнює з менеджментом, але як було визначено раніш, менеджмент більш вузьке поняття ніж управління.
Чечурина М. Н. [19]	Управлінські інновації — це особливий вид нововведень, що має свої специфічні особливості, пов'язані зі сферою застосування, меншими матеріальними, але більшими психологічними витратами при впровадженні.	Автор спирається в більшості на психологічні чинники поняття не враховуючи економічну спрямованість.
Д. Биркиншау [20]	Управлінські інновації - впровадження нових практик, процесів і структур, що представляють собою значний відрив від поточних норм.	Вузькість визначення, що не дає конкретного предметного застосування.
С.Е.Литовченко [21]	Організаційно-управлінські інновації — це зміни в системі управління компанією для досягнення цілей її функціонування і розвитку, тобто зміни в системі управління компанією з метою підвищення ефективності функціонування і конкурентноздатності компанії.	Узагальнюється досвід організаційних і управлінських інновацій.

За результатами проведеного аналізу можна зробити висновки. По-перше, в українській практиці не існує поняття “управлінська інновація”. Всі наведені визначення використанні з літературних джерел закордонних досліджень. По-друге, у авторів на сьогодні немає однозначного уявлення про поняття “управлінська інновація”. Деякі автори [12, 14, 20] надають достатнє вузьке визначення поняттю, при цьому не охоплюють предметну складову. А.І. Субетто [18] ототожнює управлінську інновацію з менеджментом, що неможливо внаслідок його обмеженого впливу та визначення. С.С. Литовченко в своїй роботі [21] поєднує організаційну та управлінську складові поняття, хоча організація процесу є, на наш погляд, однією із складових управління. Автор [17], бажаючи об'єднати всі сторони управлінських інновацій, домогся протилежного результату — повної неясності і зайвої наповненості визначення подробицями, втративши, проте, деякі складові (наприклад, управлінські інновації на рівні великих об'єктів управління).

Враховуючи зауваження та наукові підходи до визначення “управління” і

“інновації”, автор дослідження пропонує свою трактовку сутності “управлінська інновація”. Управлінська інновація – це система нових форм і методів в управлінні, що призводить к досягненню поставлених цілей в часовій та просторовій динаміці.

Висновки. В ринкових, глобалізаційних умовах функціонування, для підвищення конкурентоспроможності країни, регіонів країни та окремих суб'єктів господарювання на сьогодні однією з важливих задач посідає впровадження нововведень у вигляді інновацій.

Як показав аналіз існуючої ситуації, багато уваги науковцями та практиками приділено поняттям: управління, менеджмент, інновації та інноваційним процесам. Але сутність поняття „управлінська інновація” недостатньо розкрито та обґрунтовано в українській практиці. Причому, для підвищення ефективності впровадження продуктових та процесних інновацій, необхідні зміни саме в управлінні процесами, тобто введення управлінських інновацій.

Тому в дослідженні на підставі досвіду закордонних науковців запропоновано нове визначення поняття „управлінська інновація” з

подальшим його розвитком в методичному забезпеченні для впровадження на промислового підприємстві.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Орлов А.И. Менеджмент в техносфере: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Орлов А.И., Федосеев В.Н. – М.: Издательский центр «Академия», 2003. – 384 с.
2. Зигерт В. Руководить без конфликтов / Зигерт В., Ланг Л.; пер. с нем. – М.: Экономика, 1990. – 456 с.
3. Менеджмент / [под ред. Ж.В. Прокофьевой]. - М.: Знание, 2000. - 288 с.
4. Производственный менеджмент: Учебник / [под ред. В. А.Козловского]. – М.: ИНФРА-М, 2003. – 574с.
5. Основы менеджмента / [под ред. А. И. Афоничкина]. — СПб.: Питер, 2007. — 528 с.: ил.
6. Майкл Х. Мескон. Основы менеджмента: Management / Майкл Х. Мескон, Майкл Альберт, Франклин Хедоури . — 3-е изд. — М.: «Вильямс», 2007. — 672 с.
7. Шумпетер Й. Теория экономического развития / Шумпетер Й. – М.: Прогресс, 1992. – 231с.
8. Твисс Б. Управление научно-техническими нововведениями / Твисс Б. – М.: Экономика, 1989. – 271с.
9. Санто Б. Инновации как средство экономического развития / Санто Б. – М.: Прогрес, 1990. – 291с.
10. Хучек М. Приватизация и инновации / Хучек М. // Российский эконом. журн. – 1994. - №2. – С.6-8
11. Антонюк Л.Л. Інновації: теорія, механізми розробки та комерціалізації: Монографія / Антонюк Л.Л., Поручник А.М., Савчук В.С. – К.: КНЕУ, 2003. – 394 с.
12. Коротков Э. М. Концепция менеджмента / Коротков Э. М. - М.: Дека, 1996. – 586с.
13. Пригожин А. И. Управленческие нововведения: неопознанные ресурсы / Пригожин А. И. // Управление персоналом. 2000. № 1. – С.9-11.
14. Титов А.Б. Характеристика и принципы классификации инноваций / Титов А.Б. - СПб: Изд-во СПбГУЭФ, 1998. – 215 с.
15. Управленческие нововведения в США. Проблемы внедрения / [под ред. Ю. А. Ушанова]. - М.: Наука, 1989. – 189 с.
16. Гребнев Е. Т. Управленческие нововведения / Гребнев Е. Т. - М.: Экономика, 1985. – 356 с.
17. Ваганов П. И. Теория и методология инновационного управления и управленческих инноваций / Ваганов П. И. - СПб.: Изд-во СПбГУЭФ, 2003. – 213 с.
18. Субетто А. И. Современный менеджмент и творчество // Достижения научно-технического прогресса: материалы семинара / под ред. И. А. Сапрыкина. СПб.: Изд-во ЛДНТП, 1991. – С. 17-19.
19. Чечурина М. Н. Управление инновационным процессом в многоуровневой экономической системе: монография / Чечурина М. Н. — СПб.: Издательство Санкт-Петербургской академии управления и экономики, 2010. — 214 с.; ил.
20. Birkinshaw Julian. How Management Innovation Happens, MIT Sloan Management Review, -sum. 2006. – 766 p.
21. Национальный доклад «Организационно-управленческие инновации: развитие экономики, основанной на знаниях» / [под ред. С.Е. Литовченко]. -М.: Ассоциация Менеджеров. -2008. -С.104.
22. <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Аннотація. На основі аналізу існуючих підходів до визначення понять “управління” і “інновація” в дослідженні запропонована авторська трактовка “управленської інновації”. Обоснована необхідність впровадження управленської інновації в умовах функціонування промислового підприємства.

Ключевые слова: управління, менеджмент, інновація, інноваційний менеджмент, управленська інновація.

Summary. Based on analysis of existing approaches to the definition of "management " and "innovation" in the investigation of the author 's interpretation of "managerial innovations". The necessity of introduction of managerial innovations in the conditions of operation of industrial enterprises.

Keywords: management, management, innovation, managing innovation.

*Рецензент к.е.н., доцент УкрДАЗТ Прохорова В.В.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Токмакова І.В.*